

**ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАН КЕЙИНГИ ЙИЛЛАРДА
ЎЗБЕКИСТОНДА ВЕТЕРИНАРИЯ СОҲАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН
ТАРҒИБОТ ИШЛАРИ**

DOI: 10.5281/zenodo.11128151

Самиев Абдулло Яшинович

Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети «Ижтимоий-гуманитар фанлар, жисмоний маданият ва спорт кафедраси» тарих фани ўқитувчиси

Сулайманова Дурдона Зоҳид қизи.

Ветеринария профилактикаси ва даволаш факультети "Ветеринария медицинаси" таълим йўналиши 209-гуруҳ талабаси

Аннотация. Ҳайвонлар касалликларининг олдини олиш ва уларни бартараф этишда аҳоли ўртасида амалга оширилган тарғибот ишлари муҳим аҳамиятга эга. Иккинчи жаҳон урушидан кейинги йилларда Ўзбекистонда ҳам ҳайвонлар касалликларининг олдини олиш ва бартараф этиш мақсадида тарғибот ишлари амалга оширилди. Бу эса, ўз навбатида, ветеринария соҳасида амалга оширилган ишлар самарадорлигига ижобий таъсир кўрсатди. Ушбу мақолада мазкур даврда ветеринария тиббиёти борасида амалга оширилган тарғибот-ташвиқот ишлари таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: рангли плакат, тарғибот, илмий тадқиқот муассасалари, гўшт-сут, озиқ-овқат маҳсулотларини назорат қилиш станциялари, давлат ветеринария инспекторлари.

Аннотация. В профилактике и ликвидации болезней животных важное значение имеют мероприятия по информированию общественности. В годы после Второй мировой войны в Узбекистане велась пропагандистская работа по предупреждению и ликвидации болезней животных. Это, в свою очередь, положительно сказалось на эффективности работы, проводимой в области

ветеринарной медицины. В данной статье анализируется пропагандистская работа, проводившаяся в области ветеринарной медицины в этот период.

Ключевые слова: цветной плакат, повышение, научно-исследовательские учреждения, мясо и молоко, станции пищевого контроля, государственные ветеринарные инспекторы.

Annotation. In the prevention and elimination of animal diseases, public awareness activities are important. In the years after the Second World War, propaganda work was carried out in Uzbekistan to prevent and eliminate animal diseases. This, in turn, had a positive effect on the effectiveness of the work carried out in the field of veterinary medicine. In this article, the propaganda activities carried out in the field of veterinary medicine during this period are analyzed.

Keywords: color poster, propaganda, scientific and research institutions, meat and milk, food control stations, state veterinary inspectors.

Ветеринария соҳасидаги ишлар самарадорлигини оширишда тарғибот-ташвиқот ишларини амалга ошириш муҳим аҳамиятга эга. Шу сабабли Иккинчи жаҳон урушидан кейинги йилларда ветеринария соҳасидаги ишлар самарадорлигини яхшилаш мақсадида тарғибот-ташвиқот ишлари амалга оширилди. Хусусан, 1965 йилдаги маълумотларга қараганда, Ўзбекистон ветеринария илмий-тадқиқот институти, вилоятлар Қорақалпоғистон АССР ветеринария хизмати билан бирга ҳайвонлар ва қушларнинг юқумли касалликлари, зоонозлар ва бошқа касалликларнинг олдини олиш ва уларга қарши курашиш бўйича ветеринария билимларини тарғиб қилиш учун плакатлар, варақалар, тавсиялар ва йўриқномалар тайёрланди ва чоп этилди.

Шунингдек, журнал ва газеталарда шу соҳа бўйича мақолалар чоп этилди, радиода чиқишлар қилинди, шунингдек, учрашувлар, семинарлар, маърузалар, суҳбатлар ташкил этилди.

Рус ва ўзбек тилларида “Ҳайвон жасадларини йўқ қилишнинг энг оддий усуллари” номли рангли плакат (А.Леонтиев), “Оқсил касаллигига қарши

курашиш бўйича Ўзбекистон республика махсус комиссиясининг мурожаати”, “Андижон, Самарқанд, Сурхондарё, Фарғона вилоятларидаги оқсил касаллигига қарши курашиш ҳудудий комиссияларининг мурожаати”, “Фуқаролар оқсил касаллиги билан курашмоқда” номли варақа ва бошқалар нашр қилинган ва аҳолига тарқатилди [1].

Бундан ташқари, соҳага ихтисослашган илмий – тадқиқот муассасаларида ҳам бу борада ишлар олиб борилди. Жумладан, профессор Н.В.Баданин раҳбарлигида ЎНИВИ ва Самарқанд қишлоқ хўжалиги институтининг дала қўшма мажлиси ташкил этилди. Шунингдек, Тошкетда гўшт ва сут саноати ходимлари учун Республика, вилоятлар ва Қорақалпоғистон АССР нинг гўшт-сут, озиқ-овқат маҳсулотларини назорат қилиш станциялари ва давлат ветеринария инспекторлари иштирокида семинар бўлиб ўтди. Ушбу семинарда Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ветеринария бошқармаси бошлиғи А.Х.Охунов Республикадаги ветеринария хизматининг ҳолати тўғрисида маълумот берган эди [2].

Кейинги йилларда ҳам бу борадаги ишлар давом эттирилди. Жумладан, 1977 йилдаги маълумотларга қараганда, ҳайвонлар ва қушлар касалликларининг олдини олиш ва уларга қарши курашиш бўйича ветеринария билимларини тарғиб қилиш мақсадида ветеринария бош бошқармаси, Республика ветеринария лабораторияси, Қорақалпоғистон АССР ва Республика вилоятлари ветеринария хизматлари томонидан плакатлар, варақалар тайёрланди ва чоп этилди. Шунингдек, газета ва журналларда ҳайвонларнинг турли касалликларининг олдини олиш даволаш бўйича мақолалар чоп этилди, учрашувлар, семинарлар ва бошқалар ташкил этилди. Бундан ташқари, радио ва телевидениеда чиқишлар қилиниб, махсус филмлар намойиш этилди [3].

Бу борада аниқ рақамларга мурожаат қилиш муҳим аҳамиятга эга. Жумладан, 1977 йилда колхоз ва совхозларнинг чорвачилик фермаларида, шунингдек, чорвадорлар ўртасида 9682 та плакат, 9290 та маълумот берувчи варақа, 77774 та эслатма тарқатилди. Газета ва журналларда эса 591 та мақола,

318 та радио ва телевидениеда чиқишлар, 386 та семинар, кўргазма ва учрашувлар ташкил этилди. Шу билан бирга бу боада якка тартибда ҳам ишлар олиб борилди. Жумладан, чорвдорлар ва чорва эгаларига 1088 та маъруза ўқилган бўлса, 157 та махсус филм намойиш этилди. Шу билан бирга, 188996 марта якка тартибдаги суҳбатлар ўтказилди [3].

Матбуот, радио, телевидение, маъруза ва суҳбатларда оқсил, куйдирги, бруцеллез, сил, кутуриш, гелминтозлар, қон паразитар касалликларининг олдини олиш ва уларга қарши курашиш, сунъий уруғлантириш, ёш ҳайвонларни саноат асосида боқиш, ветеринария-санитария экспертизаси, бозорларда чорва молларини сотиш тартиби, чорва молларини юқори навли ем-хашак билан таъминлаш ва бошқа кўплаб масалалар ёритилди [3]. Бундан ташқари, матбуотда эълон қилинган мақолаларда илғор ветеринария муассасалари ва ветеринария мутахассислари фаолияти кенг ёритилди, республика ветеринария хизмати фаолиятида йўл қўйилаётган камчиликлар танқид қилинди.

Ушбу тадбирлар 80-йилларда ҳам давом эттирилди. Хусусан, 1981 йилдаги маълумотларга қараганда ветеринария Бош бошқармаси, республика ветеринария лабораторияси, Қорақалпоғистон АССР ва вилоятлар ветеринария хизмати томонидан плакатлар, варақалар, мақолалар ва даврий нашрлар тайёрланиб, чоп этилди. Хусусан, колхоз ва совхозларнинг чорвачилик фермаларида, шунингдек, чорвадорлар ўртасида 3405 донга плакат ва варақалар тарқатилди. Даврий матбуотда эса 574 та мақола эълон қилинди [4]. Ушбу мақолаларда ветеринария соҳасида амалга оширилаётган ишлар, уларнинг натижалари, чорва ҳайвонлари орасида тарқалаётган касалликлар ва уларга қарши чоралар ҳақида сўз юритилди.

Шу билан бирга, аҳоли орасида турли юқумли касалликларга қарши кураш борасида якка тартибда ҳам ишлар олиб борилди. Хусусан, турли ҳудудларда 9 мингдан ортиқ маъруза ўқилди, чорвадорлар ва оддий аҳоли билан 166 минг 400 марта суҳбат ўтказилди, шунингдек 28 та махсус филм намойиш этилди [4]. Кўчма кинотеатрларда “Кутуриш”, “Қишлоқ ҳайвонларининг бруцеллез

касаллигига қарши кураш”, “Ҳайвонларнинг фассиолози”, “Қишлоқ ҳайвонларининг гелминтозлари”, “Қорамол ва чўчқаларнинг финнозлари”, “Ценуроз ва эхинококкозли боритлар” номли омма эътиборига ҳавола этилди [5].

Бундан ташқари, махсус семинарлар ташкил этилиб, уларда ветеринария мутахассисларидан фойдаланган ҳолда сил, бруцеллез, куйдирги, емкар, гелминтозлар, қон паразитар касалликларининг олдини олиш ва уларга қарши курашиш, фермер хўжаликларида ветеринария санитарияси, ёш ҳайвонларни парвариш қилиш ва бошқа масалалар муҳокама қилинди [4].

Семинарларда тингловчиларга қуйидаги мавзуларда материаллар тақдим этилди:

- Қорамоллар қон-паразитар касалликларининг олдини олиш ва уларга қарши курашиш чора-тадбирлари;
- Хориждан келтирилган қорамолларни сақлаш ва парвариш қилиш;
- Қутуриш касаллигининг олдини олиш ва уни назорат қилиш;
- Қўй бруцеллезининг аллергик диагностикаси;
- Гелминтоз касалликларига қарши курашиш ва унинг олдини олиш чора-тадбирлари;
- Тенуроз ва эхинококкознинг олдини олиш ва бартараф этиш чора-тадбирлари;
- Нитритлар ва нитартлар бўйича қовоқларни тадқиқ қилиш.

Бу борада семинарлар Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг Республика ветеринария лабораторияси томонидан ҳам ташкил этилди. Жумладан, 1981 йилдаги маълумотларга қараганда, ушбу йилда учта семинар ўтказилиб, шулардан иккитаси вилоят ветеринария лабораторияларининг радиология бўлимлари мудирлари билан ўтказилди. Семинарларда ҳудудий ветеринария лаборатория мутахассисларини қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари таркибидаги радиоактив моддалар индикацияси бўйича ўқитишни ташкил этиш юзасидан бир қатор масалалар кўриб чиқилди. Шу билан бирга вилоятлар ва

уларнинг худудларида чорвачилик ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг радиоактив заҳарланиши ҳақида маълумот берилди.

Бундай тадбирлар кейинги йилларда ҳам давом эттирилди. Жумладан, 1982 йил июл ойида Фарғонада СССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги Ветеринария Бош Бошқармаси, СССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги Марказий ветеринария лабораторияси мутахассислари иштирокида вилоят ветеринария лабораторияларининг муҳандис радио-кимё мутахассислари билан семинар бўлиб ўтди. Мазкур семинарда соҳадаги муаммолар муҳокама қилинган ва бу бўйича тавсиялар берилди.

Бундан ташқари, матбуот, радио, маъруза ва суҳбатларда оқсил, бруцеллез, сил, куйдирги, гелминтозлар, қон паразитар касалликларнинг олдини олиш ва уларга қарши курашиш, ёш чорва молларини парвариш қилиш, ветеринария-санитария экспертизаси ва бошқа масалалар ёритиб борилди.

Семинарларда полиз, картошка ва сабзавотларда нитрат борлигини ўрганиш, бруцеллез, сил, қутуриш ва бошқа юқумли касалликларни аниқлаш масалалари муҳокама қилинди. Йиғилишларда эса вилоятлардаги чорва фермалари томнидан зооноз инфекцияларга қарши курашни кучайтириш, чорва ва паррандаларни қишлоқда чорва фермаларига амалӣ ёрдам кўрсатиш, вилоятлардаги чорва хўжаликлари томонидан чорва моллари ва асалари оилаларини яйловлардан ташқарига ўтказиш ва ташиш борасидаги ҳолатлар муҳокама қилинди [6].

Шу билан бирга, илмий журналларда ҳам бу борадаги ишлар ёритиб борилди, турли кўргазмалар ташкил этилди. Хусусан, “Ветеринария” журналида “Ветеринария хизматининг худудлардаги илғор жамоалари иш тажрибаси” мавзусидаги мақолалар нашр этилган бўлса, Самарқанд вилоятида “Самарқанд диёри саховати” мавзусида ветеринария хизмати ютуқлари кўргазмаси ташкил этилди. Бундан ташқари, вилоятлар қишлоқ хўжалиги бошқармаларига қаршли ветеринария бўлимлари мавжуд бўлган тарғибот машиналарида тарғибот тадбирлари ўтказилди [6].

Худудларда ҳам бу борада тарғибот ишлари йўлга қўйилди. Хусусан, ҳар ой туманлар бош ветеринария шифокорлари, ветеринария лабораторияси ходимлари томонидан турли мавзуларда ва долзарб масалалар бўйича йиғилишлар ўтказилиб, матбуотда “Шифокор маслаҳати” рукни остида эълон қилинди. Бундан ташқари, “Қушлар касалликларининг олдини олиш”, “Қорамолларни кўпайтириш ва ёш ҳайвонларни боқиш гигиенаси”, “Оилавий тадбиркорлик асоси”, “Мутахассислар устози”, “Зоопарк ветеринария шифокорларининг 1983 йил учун социалистик мажбуриятлари”, “Чорвачилик – илғор технология”, “Қораўзак совхозининг ибратли тажрибаси”, “Соғлом товукларни боқиш” ва “Қишда ва ёзда ҳосилдорлик” каби мавзуларда мақолалар нашр қилинди [7].

Бу борада маҳаллий радио орқали берилган эшиттиришлар ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлди. Хусусан, маҳаллий радио орали “Ҳайвонларни юқумли касалликлардан асранг”, “Ёш қишлоқ ҳайвонлари касалликларининг олдини олиш” мавзусида эшиттиришлар тайёрланди. Мазкур даврда матбуотда эълон қилинган мақолаларда илғор ветеринария муассасалари ва мутахассислари фаолияти кенг ёритилди, республика ветеринария хизмати фаолиятидаги камчиликлар танқид қилинди [7].

Иккинчи жаҳон урушидан кейинги йилларда Ўзбекистонда ветеринария соҳасида амалга оширилаётган ишлар самарадорлигини ошириш мақсадида тарғибот ишлар олиб борилди. Аҳоли орасида тушунтириш ишлари, ҳайвонлар касаллигига қарши кураш қоидаларини ўзида жамлаган турли тарғибот материаллари, шунингдек, оммавий ахборот воситаларидаги чиқишлар шулар жумласиданди. Бундай тадбирлар йўл қўйилган кўплаб камчиликларга қарамасдан ҳайвонлар касалликлари бўйича аҳоли хабардорлигини ошириш ва кўплаб тарқалиши мумкин касалликларнинг олдини олишда муҳим аҳамиятга эга бўлди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Ветеринария Давлат Қўмитаси Архиви 25 - фонд, 76 - иш, 134-бет.
2. Ўзбекистон Республикаси Ветеринария Давлат Қўмитаси Архиви 25 - фонд, 76 - иш, 137-бет.
3. Ўзбекистон Республикаси Ветеринария Давлат Қўмитаси Архиви 25 - фонд, 78 - иш, 45-бет.
4. Ўзбекистон Республикаси Ветеринария Давлат Қўмитаси Архиви 25 - фонд, 80 - иш, 145-бет.
5. Ўзбекистон Республикаси Ветеринария Давлат Қўмитаси Архиви 25 - фонд, 80 - иш, 146-бет.
6. Ўзбекистон Республикаси Ветеринария Давлат Қўмитаси Архиви 25 - фонд, 90 - иш, 124-бет.
7. Ўзбекистон Республикаси Ветеринария Давлат Қўмитаси Архиви 25 - фонд, 90 - иш, 125-бет.
8. Davlatov, R. B., & Khushnazarov, A. K. (2024). Diagnosis and chemoprophylaxis of rabbit eumeriosis. In E3S Web of Conferences (Vol. 480, p. 03020). EDP Sciences.